

# Çocuğa Siz Söyler misiniz?

Prof. Dr. İsmihan Artan



Ebeveyn-Çocuk Serisi



Ebeveyn-Çocuk Serisi

## Çocuğa Siz Söyler misiniz?®

İsmihan Artan

Genel Koordinatör: Akif Aktuğ  
Editör: Gamze Aras Azapoğlu  
Redaksiyon: Ebrar Hale Erdem  
Kapak Tasarımı: Umut Durmuşoğlu  
Mizanpaj: Songül Düzgün  
Elma Ekibi: Ahmet Seyfi, Bahar, Ceyda, Çiğdem, Demet, Gülderen,  
Hüseyin, İpek, Merve, Sevim, Şeyma, Vildan Barış, Yılmaz Çetin

ISBN 978-625-7112-59-8

1. Basım Mayıs 2022 (2000 adet)

Elma Yayınevi  
Aziziye Mah. Portakal Çiçeği Sok.  
No: 37/7 Çankaya/Ankara  
Tel: 0312 417 72 73  
bilgi@elmayayınevi.com  
Yayıncı Sertifika No: 45776

Basımevi: Bizim Büro Basımevi ve Dağıtım Hizmetleri San. ve Tic. Ltd. Şti.  
Zübeyde Hanım Mah. Sedef Cad. 6/A Altındağ/Ankara  
Matbaa Sertifika No: 42488

### ELMA YAYINEVİ®

Kitabın tüm yayın hakları ELMA YAYINEVİ'ne aittir. Yazılı izin alınmadan kısmen veya tamamen alıntı yapılamaz, kopya edilemez, çoğaltılamaz ve yayımlanamaz. Türkiye'de basılmıştır.  
"ELMA", AKADEMİ ARTI YAY. AŞ' nin bir markasıdır. © 2022, ELMA YAYINEVİ

### KÜTÜPHANE BİLGİ KARTI

Artan, İsmihan

Çocuğa siz söyler misiniz? / İsmihan Artan ; editör: Gamze Aras Azapoğlu.—Ankara :  
Elma Yayınevi, 2022.

232 s. ; 21 cm.—(Ebeveyn-Çocuk Serisi)

Kaynakça ve dizin yok.

ISBN 978-625-7112-59-8

1. Çocukluk anıları 2. Çocuk gelişimi—Anılar I. Azapoğlu, Gamze Aras II. Eser adı

### MLA

Artan, İsmihan. Çocuğa siz söyler misiniz?. Ed. Gamze Aras Azapoğlu.  
Ankara: Elma Yayınevi, 2022.

**Hayat Amacımız**  
Daha eğitilmiş ve  
daha çok okuyan bir  
ülke için çalışıyoruz.

**Gelecek Hayalimiz**  
Alanımızda  
Türkiye'nin en saygı  
duyulan kurumu  
olacağız.

**Değerlerimiz**  
Dürüstlük  
İş Kalitesi  
Girişimcilik  
Hoşgörü  
Yurt Sevgisi

*Sana...*

*Çocukluğunla barışman dileğiyle...*



# Kimdir İsmihan Artan?

Annem ve babam Ankaralı değil ama nereli olduğumu soranlara “Ben Ankaralıyım” derim çünkü öyle hissediyorum. Ailemin ilk çocuğuyum; benden 3 yaş küçük bir erkek kardeşim var. Annem çalışmadığı için beni anaokuluna göndermediler, çocukluğumda Ankara’da parmakla sayılacak kadar anaokulu vardı zaten. İlkokulu Bahçelievler İlkokulunda, ortaokul ve liseyi TED Ankara Kolejinde okudum. Daha sonra Hacettepe Üniversitesi Çocuk Gelişimi ve Eğitimi bölümünü bitirdim. Bölümümüzün adı 2007 yılında Türkiye’deki tüm örnekleriyle beraber “Çocuk Gelişimi” olarak değişti. Mezun olduğum yıl bölüme asistan olarak girdim ve o günden beri bu bölümde çalışıyorum. “Çalışıyorum” kelimesi kulağıma kötü geliyor bu yüzden “büyüdüm, geliştirdim, öğrendim” ve hâlâ da geliştirdim” demek daha doğru. Zaten bu meslekte kendinden bir şeyler bulmamak, kendini tanıyıp gelişmemek mümkün değil ama henüz öğrenciliğim bitmedi. Rahmetli anneciğim sık sık

takılırdı bana “Bir mezun olamadın gitti kızım” diye. Mezun olmak isteyen kim?

Yüksek lisans ve doktoramı aynı bölümde tamamladım. Yardımcı doçentliğimi, doçentliğimi ve profesörlüğümü de Hacettepe Üniversitesi Çocuk Gelişimi bölümünde aldım. Ne mutlu bana ki zaman içinde yüksekokul müdür yardımcısı, bölüm başkan yardımcısı, anabilim dalı başkanı ve son olarak da bölüm başkanı olarak hizmet ettim bölümüme. Umarım güzel bir iz bırakabilmişimdir. Bu arada, 1985 yılında kurucuları arasında olduğum Hacettepe Üniversitesi Çocuk Gelişimi ve Eğitimi Bölümü Mezunları Derneğinde de zaman zaman görev aldım. Son iki dönemdir yönetim kurulu üyesi ve başkan yardımcısı olarak görev yapıyorum. Derneğimiz bu günlerde “Çocuk Gelişimi Enstitüsü” kurma çalışmalarına hızla devam ediyor.

Akademisyen olduğunuz zaman okuyup yazmak yaşamınızın bir parçası oluyor. Elbette pek çok makale, kitap, kitap bölümü yazdım ama bu kez çok farklı bir şey deniyorum. Meslek yaşamımda duyduğum, gördüğüm, tanık olduğum çocukluk hallerini mesleki bilgimle harmanlayarak öyküleştirdim. Umarım okurken keyif alırsınız.

Yaşamıma giren ve teşekkür etmek istediğim kişiler var:

Anne ve babama; bir gurbet çocuğu olarak beni en iyi şekilde yetiştirmeye çalıştıkları, bana en iyi eğitim fırsatlarını sunmak için çabaladıkları ve 1930’lu yıllarda başlayan kendi çocuk olma serüvenlerinin yanı sıra, kendi anne-babalıklarını zaman içinde sorgulayıp geliştirdikleri için...

Dünyaya getirdiğim evlatlarım Beris ve Berke’ye; küçükken her yeni öğrendiğim çocuk şarkısı, dans ve oyunun gönüllü deneği olup bugün bile gülerek anlattıkları, bana unuttuğum bir şarkının sözlerini hatırlattıkları, meslek yaşamımın daha ayakları yere basan, gerçeklerin farkında bir temele oturma-

sına katkıda buldukları, anneliği tattırdıkları, hiçbir kitap-tan öğrenemeyeceğim kadar değerli deneyimler yaşattıkları, bir karıncayı bile incitmemeye çalışarak bugüne kadar geldikleri ve en çok da tüm insanlarla beraber bana da “canın sağ olsun” diyebilecek kadar yüce gönüllü oldukları için...

Akademik evlatlarıma; meslek yaşamımda kimisi meslektaş, kimisi lisans veya tez öğrencisi olarak yaşamıma giren gençler, sizlerden o kadar çok şey öğrendim ki! Ben sizlere “akademik evlatlarım” derim biliyorsunuz. Mesleki sohbetler, başım sıkıştığında imdadıma yetişen güzel yürekleriniz, sizinle bazen anne-evlat, bazen iki kardeş, bazen iki dost, bazen usta-çırak güzelliğinde kurduğumuz ilişkiler için, en çok da mesleği sizler gibi genç, güzel insanlara bırakacak olmanın tatlı huzuru için...

Hacettepe Üniversitesi Çocuk Gelişimi bölümündeki hocalarım, arkadaşlarım, meslektaşlarıma; burası gerçek bir okul. Bunca yıl sonra hâlâ burada bir öğrenci olabildiğim, her gün yeni bir şey öğrenebildiğim, koridorlarında koştururken çocukluğumla göz göze gelebildiğim için...

Benimle anılarını paylaşan sevgili öğrencilerim, meslektaşlarım, dostlarıma; koşa koşa gelerek, bazen telefon ederek, bazen bir kahve içimi sürede yaşanmışlıklarını ağız dolusu anlattıkları, benimle paylaştıkları, mesleki deneyimlerime kattıkları ve belleğime hiç sakınmadan teslim ettikleri için...

Ve kendime; 1980li yılların ilk yarısında henüz internet yokken, okullarımızda şimdiki gibi bir rehberlik hizmeti yokken ve “Çocuk Gelişimi” lisans eğitimi Türkiye’de henüz 12-13 yıllık bir geçmişe sahipken adını duyduğum anda bu mesleğe âşık olup, “tercihte ilk sırada yazacağım” diyerek inatla mücadele ettiğim için...

TEŞEKKÜR EDİYORUM...





# Bu Kitabın Yazılma Hikâyesi



Çocuk gelişimci olmak demek, yıllar boyu sayısız çocuğun ve ailenin hayatına tanık olmak demektir. Bazen de dostlarım, meslektaşlarım, öğrencilerim, ailesinde veya meslek yaşamında tanık olduklarının yanı sıra kendi çocukluk anılarını da paylaşırlar. Bölümdeki odamın kapısı sık sık çalar, içeri paylaşmaya hazır bir baş uzanır, ardından gelsin yaşananlar, anılar. Bazen anılar telefonun diğer ucundan gelir, bazen de içilen bir fincan Türk kahvesinin yanında sohbet eşliğinde. Hatta fotoğraf çekip yollayan vardır, derslerde, seminerlerde kullanayım diye. İşte yıllar yılı sevdiğilerimin benimle hiç sakınmadan paylaştıkları tüm bu çocukluk halleri bu kitaptaki öykülerin kurgulanmasına mayaya oldular.

Kitaptaki öykülerin hiçbiri gerçek değildir ama her biri doğrudur. Gerçek değildir çünkü zamanı, mevsimi, şehri, mekânı, dili, rengi yoktur. Bazılarında çocuğun yaşı bile yoktur. Doğru-

dur çünkü her biri yüzlerce yıl önce yaşanmıştır, günümüzde pek çok evde yaşanmaktadır ve biliyoruz ki önümüzdeki yüz-yıllar boyunca da yaşanmaya devam edecektir.

Öyküler bir çocuk gelişimci bakış açısıyla yorumlanmıştır. Kitapta sıklıkla bir çocuk gelişimciyle karşılaşacaksınız. Gerçek yaşamda da çocuk gelişimcilerle karşılaşp tanışmanızı, onları yaşamınıza almanızı diliyorum.

Kitaptaki öyküleri okurken bazı sayfalarda kendi çocukluğunuzu bulacaksınız. Kimi mutlu, kimi mutsuz anılar içinde kendi çocuk yüreğinizle karşılaşacak, bugüne yansıyan bazı davranışlarınızın nedenini açık seçik göreceksiniz. Belki şaşıracaksınız, belki hüzünleneceksiniz, belki mutlu olacaksınız. Ama orada ne görmüş olursanız olun, çocukluğunuzun başını okşamadan yanından ayrılmayın.

Bazı sayfalarda kendi anne-babalığınızla karşılaşacaksınız. Yaptığınız bazı şeyler için kendinizi takdir ederken bazıları için “keşke yapmasaydım” sözleri dökülecek dilinizden. Sadece siz duyacaksınız sesinizi.

Bir sayfada annenizi görür gibi olacaksınız, başka bir sayfada babanızı. Ardından anneanne, babaanne, dede, dayı, hala derken tüm aile bireyleri tek tek geçecekler önünüzden. Komşular, akrabalar, öğretmenleriniz... Hepsi bu kitabın içinde bir yerlerde sizi bekliyor.

İster dünyaya biyolojik evlatlar getirmiş olalım, ister olmayalım, toplumdaki her yetişkinin bir anne, bir baba duyarlılığında olmasını diliyorum çünkü çocukların içinde yaşayacağı ve şekilleneceği dünyayı onlar için biz yetişkinler hazırlıyoruz. Bazen anne-baba, bazen bir öğretmen, bir kanun yapıcı, gazeteci, program yapımcısı, ona ilk aşısını yapan doktor, bazen minibüs şoförü, bakkal amca, komşu teyze, yolda gördüğü abla, sokakta yanlışlıkla çarptığı abi, karşıdan karşıya geç-

bilsin diye trafiği durduran polis olarak hayatlarına giriyoruz ve çocukların yaşamına dokunuyoruz, düşünebileceğinizden çok daha derin izler bırakarak...

“Çocuk gelişimci olmak demek, yıllar boyu sayısız çocuğun ve ailenin hayatına tanık olmak demektir” demiştim. Anne-babalar; misafirlikte, yolculukta, yemekte, sahilde, şimdilerde çevrimiçi yollarla bazen de randevu alarak Çocuk Gelişimi bölümüne geldiklerinde, çocuklarıyla ilgili konuları danışıyorlar. Ben de tane tane, uzun uzun anlatırım çünkü çocuk gelişimi mesleğinde çocuğun ve ailenin yüksek yararı gözetilir. Bu görüşmelerin bazısından çok mutlu ve umutlu ayrılıyorum bazısının sonunda ise anne veya baba beni kahreden o soruyu sorar: Çocuğa siz söyler misiniz? Bu soru beni kahreder çünkü bence “Ben yapamam, söylediklerinizi yapacak kadar güçlü değilim. Vaktim de yok. Siz hızlıca ve otoriter bir dille şu çocuğa söyleyin de problem çözülsün. Biz de mutlu ve sorunsuz bir aile olarak evimize, işimize gücümüze dönelim” demektir. Bu soru bence “Bir çocuk doğursam; beni yormadan, uğraştırmadan siz büyütür, yetiştirir misiniz” sorusuyla aynı anlamı taşır. İşte bu kitaptaki öykülerde çocuklar aslında ne istediklerini, neye gereksinim duydıklarını, onları iyi veya kötü hissettiren şeyleri kendi ağzlarından anlatıyorlar. Aslında benim veya meslektaşlarımla çocuklara bir şey söylememize gerek yok. Dinlemesi gerekenler anne-babalar. Tek şartla: Yürekten!





Öğretmenimiz anlatmayı kesti. Kafasını, soldan sağa doğru yavaşça çevirerek bakışlarını sınıfta dolaştırıp “Anladınız mı” diye sordu. Tüm sınıf bir ağızdan “Eveeeet” diye bağırarak cevap verdik. Gülümsedi öğretmenimiz. “O halde ilginç bir şey daha anlatacağım size” dedi. Tam o sırada sanki adımlı-soyadımı duydum, şaşırdım. Öğretmenime baktım ama o ellerini kollarını sallayarak konuyu anlatmaya başlamıştı bile. En yakın arkadaşım, amcamın oğlu Kemal’e baktım; kamburunu çıkarmış, iki dirseğini sıraya dayamış, elleri çenesinin altında dikkatle dinliyordu öğretmeni. Duvarlarında Türk bayrağı, çarpım tablosu, harita, harfler, rakamlar olan sınıfta oturan arkadaşlarıma baktım, kimseden çıt çıkmıyordu. Zaten öyle güzel ders anlatırdı ki öğretmenimiz, hepimiz bayılırdık. O anda da mevsimleri, dünyanın hareketlerini anlatıyordu. Sınıf arkadaşımız Güneş, Güneş rolünü almış tahtanın önünde duruyordu. Ne komik değil mi? İçimden “Acaba adı Ay olan biri de var mıdır veya Dünya olan” diye düşündüm. Bir arkadaşımız Ay, öğretmenimiz de Dünya olmuştu. Sonra yine duydum adımlı. Biri kesinlikle adımlı soyadımı söylüyordu. Kulak kesildim. Dışa-

rıdan bir seyyar satıcının sesi, bir kamyonun horultusu, birkaç köpeğin havlaması geliyordu. Bir de adım ve soyadım...

Evet, biri adımlı söylüyordu. Yok yok, adımlı söylemiyordu, soyadımlı söylüyordu. Ben artık dersi değil sokaktan gelen sesleri dinliyordum. Okulumuzun yakınındaki camiden geliyordu sesler ve benim adım değil, amcamın adı söyleniyordu. Birden anladım, amcam ölmüştü. Amcamın oğluna baktım hızla. O, tahtadaki Güneş'e, Ay'a ve Dünya'ya bakıyordu. Hiçbir şey duymamıştı. "Acaba söylesem mi" diye düşündüm ama söylemeye korktum. Sonra birden içim ılık ılık oldu, bir sevinç duydum. Eğer amcam öldüyse babam mutlaka gelirdi. Yıllar önce Almanya'ya giden, arada sırada tanıdıklarla hediye yollayan ama yıllardır öpüp koklayamadığım babam kesin gelirdi cenazeye. Babam... Yıllardır aynı evde uyuyup uyanmadığım babam, kaç yaşında olduğumu hatırlıyor mu acaba? En son bana yolladığı hediyeyi komşumuzun 4 yaşındaki oğluna hediye ettik, çok sevindi. Babam, okula başladığımda sınıfta en önce benim okumayı söktüğümü, şimdi sınıf başkanı olduğumu, gözlük takmaya başladığımı, hızlı koşmadığımı ama çok güzel öyküler yazdığımı biliyor mu acaba?

Anneme geçenlerde "Babam ne zaman gelecek" diye sormuştum. O da bana "Neden gelsin ki durup dururken" demişti. Yüzünde biraz umutsuzluk, biraz boş vermişlik ama en çok da güzel gözlerinde hüznü vardı. O da özlüyor muydu babamı? Kızıyor muydu benim gibi? Öyle çok rahat yaşadığımız da söylenemezdi. Amcamlarla aynı mahalledeydik ve onlara çok yakın oturuyorduk. Kemal'le aynı okula gidiyorduk. İkimizin de odası küçüktü, ikimizin de birer ablası vardı. Ama onun bir de babası vardı. Amcam her akşam evine gelirdi, Kemal ders çalışırken ona yardım ederdi. Beraber maça giderlerdi, sokakta top oynarlardı. Bazen beni de maça götürürlerdi. Amcam kalabalıkta kaybolmamızdan çok korkardı, o zaman ikimizi

de ellerimizden sıkı sıkı tutardı. Ellerim kolonya kokardı. Eve dönünce kolonya kokusu gidecek diye ellerimi yıkamak istemezdim. Ama babamla hiç maça gitmedim. Babam da elimi sıkı sıkı tutar mıydı, kaybolmamdan korkar mıydı acaba? Onun da elleri kolonya kokar mıydı?

O gün bizi okuldan annem aldı, amcamlara gittik. Biz yukarı çıkmadık, Kemal'i bıraktık ve evimize geldik. Kemal'i ancak ertesi gün cenazede gördüm. Gözleri kıpkırmızıydı. Başını yerden kaldırmıyordu. Yanına gittim, elini tuttum, soğuktu. Elim Kemal'in elindeydi ama yüreğim babamın hayalindeydi. Anneme sormaya çekinmişim fakat gözlerimle babamı arıyordum. Kemal'in başı öne eğikti, benimse başım yukarıda, boynumu uzatıp uzatıp, bazen ayakuçlarımda yükselerek babama bakıyordum. Annem halimden anlamış olacak ki yanıma geldi. Gözlerinde aynı hüznü vardı. O an anladım, babam gelmemişti ve gelmeyecekti. Kemal'in elini daha sıkı tuttum. Artık o da benim gibi babasını özleyecekti. Ben belki bir gün gelir ve ortak anılarımız olur diye umut ederek, o ise babasıyla yaşadığı anılara sarılarak...



Öğretmenimiz iyi ki tahtaya beni kaldırdı. Duvardaki Türk bayrağının, haritanın, çarpım tablosunun önünde kendimi gerçek bir Güneş gibi hissettim. Öğretmenimiz ben tahtaya doğru yürürken “Dünya ve Ay, Güneş’i çok severler, biliyor musunuz” dedi. Ayyyyyy ne çok seviyorum öğretmenimizi! O da beni seviyor. Keşke annemle babam da beni sevseler. Varsa yoksa Nilhan! Küçük, yaramaz, cadı kardeşim! Hiç rahat vermez bana, ders çalıştırmaz, hep eşyalarımı karıştırır. Annem de, “O küçük, bırak yapsın Güneşçiğim” der ve böylece Nilhan benim oyuncaklarımı, okul eşyalarımı, giysilerimi alır, salona, bazen kendi odasına götürür, buruşturur, bazen yırtar veya kırar. Bazen de eşyalarımı mutfakta veya annemlerin odasında bulurum. İşte o zaman sinirden ağlarım ama annem yanlış anlar, “Amaaaan şimdi Nilhan gibi oldun işte! Güya sen ablasın. Neden ağlıyorsun ki” der. Bir kere bile bana “Güneş neden ağlıyorsun kızım” diye sormadı annem de babam da. Bir kez bile “Ne istiyorsun yavrum” diye sormadılar bana. Benim sesim mi yok acaba? Yoksa annemle babamın kulağı mı yok? Neden sormuyorlar, neden dinlemiyorlar, neden duymuyorlar beni?



Nilhan'ın bana yaptıkları anlatmakla bitmez. Bir keresinde okulda, anneannemle beraber çok severek aldığımız pembe okul çantamı açtım ve içinde defterimi bulamadım. Halbuki akşamüstü ödevim bitince çantama koyduğumdan emindim. Kafamı neredeyse o küçücük çantanın içine sokarak aradım, bulamayınca çantanın içindeki her şeyi tek tek dışarı çıkardım, oturduğum sıranın üstüne koydum. Kalem kutum, kitaplarım, bir paket ıslak mendil, bir paket tuzlu kraker, küçük bir şişe su, anneannemin çantayla beraber aldığı minik balık şeklindeki cüzdanım vardı ama defterim yoktu. O kadar utandım ki... Çünkü çok önemli bir ödevimiz vardı ve ben bütün hafta onunla uğraşmıştım hatta ödevimi yapmak için oyun bile oynamamıştım. Çok iyi yaptığıma emindim ve öğretmenimize göstermek için sabırsızlanıyordum. Biraz mahcubiyetten biraz sinirden kendimi tutamadım, gözlerimden yaşlar süzüldü. Öğretmenimiz yanıma geldi ve “Ne oldu benim güzel Güneşime, bulutlar mı geldi? Anlat bakalım” dedi. Yanımdaki sıraya oturdu, başını hafifçe yana eğdi, yüzüme baktı, “Dinliyorum seni” dedi. Hayatımda hep duymak istediğim şeydi bu. Ahhh, annemle babam da dinlese beni! Tek çocukları Nilhan'mış gibi davranmasalar, benimle de oynasalar, bana hep büyük olduğumu, bunun için akıllı olmam ve affetmem gerektiğini söylemeseler. Öğretmenim “Anlat bakalım, dinliyorum seni” deyince daha çok ağlamaya başladım.

Ben, annemle babamla baş başa olmayı öyle çok özledim ki! Keşke annemle beş dakikacık yalnız kalsak. Keşke babam beni eskisi gibi parka götürse. Ben anaokulundayken ve Nilhan henüz doğmamışken kırtasiyeye gider kalemler, küçük toplar, ponponlar, yapıştırıcılar alırdık. Artık kırtasiye alışverişine bile gitmiyoruz, babam işten dönerken alıp geliyor. Nilhan doğmadan önce ben istedim diye babam kocaman bir uçurtma almıştı, hemen onu uçurmayı deneyip, becerememiştik. Sonra da babam onu “Belki bir gün yine deneriz” diyerek odamın

duvarına asmıştı. Hâlâ orada duruyor uçurtmam, bir daha o duvardan hiç inmedi.

Ben büyüyünce çocuğuma, “Sen büyüdün artık, bırak eşyalarla kardeşin oynasın, ne var bunda” demeyeceğim. Onunla çok ilgileneceğim. Öğretmenimin yaptığı gibi yanına oturup, gözlerine bakarak onu dinleyeceğim.